

Wie is de expert?

Community planning

Kristian Maters werkt als landschapsarchitect bij IS Maatwerk en houdt zich daar bezig met het ontwikkelen van ruimtelijke plannen door middel van community planning. Community planning integreert ruimtelijke ordening en communicatie. Het is een manier om alle geïnteresseerden, waaronder bewoners en professionals, een bijdrage te laten leveren aan een plan. Het principe gaat er van uit dat iedereen die in een gebied leeft of werkt iets kan bijdragen aan het vormen van de toekomstige ontwikkeling. Door van tevoren bewoners bij het proces te betrekken, is de kans groter dat zij de omgeving krijgen die zij willen en nodig hebben. In dit artikel licht Maters community planning nader toe aan de hand van een voorbeeld in de Robert Scottbuurt in Amsterdam. Er is hier een Ideeënfestival gehouden met als doel het opstellen van een Plan van Aanpak.

Kristian Maters

IS Maatwerk
kristian@hzabv.nl

'It's not just about bricks and mortar, it's about people's lives, building a community that gets on well together' (John Thompson, grondlegger van Community Planning)

Het planvormingsproces zoals we dat kennen in Nederland is volledig van boven af georganiseerd. Pas helemaal aan het einde van het proces komt de bewoner/burger aan het woord. En dan nog wel in een inspraakavond. Inspraakprocedures leiden niet tot kwalitatief betere plannen en dienen het algemeen belang niet. Een kleine groep mensen is in staat plannen voor een hele grote groep tegen te gaan.

Back to basic. *'De beste beoordelaars van een product zijn niet degenen die het gemaakt hebben maar degenen die het gebruiken. De eter kan beter de maaltijd beoordelen dan de kok, bewoners kunnen beter een huis beoordelen dan de architect.'* (Aristoteles, ± 350 v.Chr.) De expert van een gebied is niet de landschapsarchitect, maar de bewoner. Met Community Planning wordt de expertise van de landschapsarchitect en die van de expert (de bewoner) gecombineerd met

als resultaat een product dat meer is dan de som der delen.

Wanneer Community Planning?

De methode is geschikt voor alle integrale projecten op alle schaalniveaus, van de toekomst van een gebouw, straat, dorp, stad tot een hele regio. Maar de voordelen van een Community Planning traject worden optimaal benut bij ingewikkelde opgaven zoals herstructurering van wijken. Je hebt daar te maken met bewoners die gehecht zijn aan hun wijk en vaak al een lang proces van plannenmakerij hebben meegemaakt. Deze mensen vanaf het begin betrekken bij het proces kan een hoop kopzorgen schelen.

Vorbereiding

Een plan begint bij een opdrachtgever die er van overtuigd is dat het met de methode van community planning mogelijk is een beter en breder gedragen product te krijgen. Een aantal basisvoorwaarden zijn noodzakelijk voor een succesvol proces. Op de eerste plaats moet de opdracht helder zijn. Op de tweede plaats moeten de randvoor-

waarden, waaraan het te maken plan moet voldoen, vastgesteld zijn. Zij bepalen het speelveld, wekken realistische verwachtingen bij deelnemers aan het proces en voorkomen teleurstelling tijdens en aan het einde van het proces. Verder moet de opdrachtgever de uitkomst van het Community Planning proces, dat voldoet aan alle randvoorwaarden, accepteren. Ook al had men zelf andere accenten gelegd.

Vervolgens start het eigenlijke proces met het samenstellen van een onafhankelijk team. Welke disciplines in dit team worden opgenomen hangt af van de opgave. Het team kan bijvoorbeeld bestaan uit stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten, kunstenaars, deskundigen op het gebied van wijk-economie of deskundigen op het gebied van sociaal cultureel werk. In de analysefase maakt elke deskundige een analyse van het plangebied vanuit zijn perspectief. Dit gebeurt voornamelijk op kantoor maar ook door gesprekken met sleutelpersonen in wijk of buurt, politiek en maatschappelijke organisaties. Het doel van deze gesprekken is op de eerste plaats het informeren over en het enthousiasmeren voor deelname aan een community planning. Tegelijkertijd wordt er ook informatie en kennis over de buurt of de wijk verzameld. Hierbij geldt een sneeuwbaaleffect: enthousiaste mensen vertellen enthousiaste verhalen en creëren daarmee meer enthousiaste mensen.

Het is koud op het plein middenin de Robert Scottbuurt in Amsterdam. Maar de basisscholen gaan uit en er komen veel mensen kijken bij onze stand. We vertellen enthousiast over het Community Planning traject dat gaat starten in hun buurt en delen flyers uit met informatie. Dit is geen gewoon Community Planning traject. Doel van deze interactieve variatie is dat we hier proberen om er achter te komen wat er goed is aan de wijk, wat er mis is in de wijk en wat daar aan gedaan kan worden. Het blijkt al snel dat de mensen uit de Robert Scottbuurt erg trots zijn op hun kleine wijkje, dat als een

postzegel tussen de nieuwbouw van Amsterdam West ligt.

Aansluitend op de analyse begint ook het voortraject van het Ontwerpfestival (in Engeland Community Planning Weekend genoemd.) In verschillende miniworkshops krijgen alle mensen die niet naar het weekend kunnen komen, zoals ouderen of vrouwen van bepaalde etnische groepen, de mogelijkheid om hun deel aan het proces bij te dragen. Zo is het mogelijk om bij bijvoorbeeld scholen, kerken of moskeeën aparte workshops te houden voor specifieke groepen. Alle uitkomsten van de workshops worden gebruikt bij het Ontwerpfestival.

In de loop van krap één maand praten we met heel veel mensen. We gaan op bezoek bij de naaclub voor Marokkaanse moeders, doen workshops op drie basisscholen, praten met hanggroepjongeren en drinken Turkse thee in het theehuis. Meestal nemen we een kaart mee, een transparantje en wat stiften en tekenen gedurende het gesprek alles op wat er gezegd wordt. Zo vind Bilal dat er wat moet gebeuren met het Fridtjof Nansenhof waar altijd hangjongeren zitten. Fatima ziet graag nog extra speelplekken voor de kleintjes in de straat en Naïma wijst op de prullenbak aan de overkant van de straat bij een speelreintje "Auto's rijden hier heel hard. Ik durf zo niet over te steken als ik iets in de prullenbak wil gooien."

Het Ontwerpfestival

Het Ontwerpfestival begint op vrijdag met workshops aan de hand van problemen, dromen, oplossingen. Dit gebeurt in parallele workshops met verschillende thema's. Het gaat hier om het losmaken van de deelnemers. Door hen de mogelijkheid te bieden om hun problemen te uiten, ontstaat er ruimte voor oplossingen en creativiteit. Mensen zijn gewend om in belemmeringen te denken. Die moeten eerst gespuid worden voordat men constructief over de mogelijkheden van de toekomst na kan denken.

Het Ontwerpfestival vindt plaats in een groot lokaal van de basisschool aan het centrale plein. Er zijn al aardig wat mensen aanwezig als we beginnen met de eerste workshop. Deze workshop heeft een simpele maar doeltreffende opzet. Er hangen drie flap-overs waar de opmerkingen op worden verzameld. De mensen in de zaal krijgen een stapel post-its waar ze naar hartenlust hun ideeën op mogen schrijven. Deze worden verzameld en opgeplakt. Uiteindelijk ontstaan drie vellen met, naar categorie, gegroepeerde post-it stickers.

Mensen kunnen de hele dag blijven, voor de lunch is gezorgd. En voor de kleintjes is er een kinderhoek met begeleiding. Tijdens het eten wordt er druk nagediscussieerd over de workshop van die ochtend. Voor de teamleden is het een korte lunch, de volgende workshops moeten worden voorbereid. Nu

begint het echte klierwerk. De mensen worden verdeeld over een paar tafels zodat groepen ontstaan van zo'n drie tot vijftien mensen. Op tafel ligt een luchtfoto van het gebied met een vel transparant papier erover. Elke groep krijgt een thema zodat elk onderwerp aan bod komt.

Er zit een discussieleider en een tekenaar aan elke tafel, de eerste neemt het woord en vraagt eerst de mensen waar ze wonen. Ieder huisje krijgt een kruisje. Dit is een goede ijsbreker en zorgt er voor dat mensen zich kunnen plaatsen op de kaart. Vaak rolt hier vanzelf een gesprek uit tussen de bewoners. De tekenaar tekent elke oplossing die aangedragen wordt meteen op de kaart. In de loop van 45 minuten ontstaat zo een transparantje vol met strepen, pijlen, bloembakken en parkeerplaatsen. Tegen het einde wordt een titel bedacht. Deze komt groot boven het plan te staan. Ook wordt nu aangegeven wat écht belangrijk is. Deze punten dienen als leidraad voor degene die het plan gaat presenteren voor de groep. Het presenteren gebeurt nooit door één van de ontwerpers maar door een bewoner. Op die manier is er een minimum aan mogelijkheden voor de ontwerpers om hun eigen stempel op het plan te drukken. Bovendien durven bewoners in de zaal elkaar wel aan te vullen tijdens een presentatie. Dat doe je niet zo snel bij een deskundige. Als alle groepen aan de

beurt zijn geweest, start een nieuwe sessie workshops.

Zo wordt in de loop van een dag veel informatie verzameld, worden er nieuwe ontdekkingen gedaan en discussiëren bewoners over wat goede oplossingen zijn. Tijdens de vele discussies aan tafel worden de problemen die er zijn in een wijk besproken en ontstaat er begrip voor elkaars standpunten. Hier komt eigenlijk altijd een oplossing uit waar allen zich in kunnen vinden. Bovendien weet nu iedereen waarom voor een bepaalde oplossing is gekozen.

Aan tafel wordt druk gediscussieerd. Wat mist er nu eigenlijk in de Robert Scottbuurt? 'Een hart' wordt er geroepen. Er klinkt een instemmend gemompel. Het plein zoals het nu is, heeft geen sfeer. Moeders gaan er niet graag heen met hun kinderen. Maar wat kunnen we er dan aan doen om dit te veranderen vraag ik. Het moet meer sfeer krijgen. Die grote stalen bekken moeten weg, er moeten bloembakken komen en het moet er levendiger worden. En het antwoord op de hangjeugd: bouw woningen die uitkijken over het plein. Sociale controle is het beste middel tegen graffiti en vernieling. Ik teken een groot hart in het midden van het plein. Hier moet aandacht aan geschonken worden. Er worden nieuwe woningen ingetekend, met uitzicht over het plein. En de plek die de moeders aanwezig als het meest geschikt voor hun kinderen krijgt een paar bankjes en wat speeltoestellen. De titel van dit plan luidt: het

hart van de Robert Scottbuurt.

Het plan

Aan het einde van het Ontwerpfestival wordt al het materiaal verzameld. Binnen vier dagen moet het plan uitgetekend zijn, dus wordt meteen die zondag begonnen met uitwerken. De plannen worden naast elkaar opgehangen als inspiratiebron.

Vier dagen later wordt het plan in visuele vorm aan alle betrokkenen en belangstellenden gepresenteerd. Aangezien een hoop bewoners moeite en tijd hebben gestopt in het proces is het belangrijk te laten zien dat hun inbreng is meegenomen. Ze weten nu hoe het plan er uit ziet. De uitkomsten van het gehele traject worden uiteindelijk ter vaststelling voorgelegd aan de gemeenteraad.

Op een zaterdagmiddag, in dit geval twee weken na het festival, presenteren we ons voorstel voor een Plan van Aanpak zoals buurtbewoners dat, samen met ons, hebben gemaakt. De stadsdeelvoorzitter is er blij mee en ook met de 230 bewoners, waaronder veel allochtone buurtbewoners, die een bijdrage hebben geleverd.

Als ontwerper is het goed te beseffen dat achter het abstracte kaartbeeld van een ontwerp een wereld schuil gaat waar mensen in leven. Het gaat niet alleen over baksteen en specie. Door Commu-

nity Planning krijgen deze mensen de mogelijkheid mee te beslissen over hun eigen omgeving. Het resultaat is een breed gedragen product dat niet alleen een antwoord geeft op de ruimtelijke vragen maar ook aansluit bij de wensen van bewoners.

Kijk voor meer informatie over Community Planning op www.ISMaatwerk.nl

Summary

Kristian Maters works at IS Maatwerk, where spatial plans are made through 'community planning'. In community planning spatial planning is combined with communication. Local inhabitants, professionals or other people involved are invited to help during a planning and design process. An independent professional team leads the process and the residents can think of the content of the plan. In the Robert Scott district in Amsterdam IS Maatwerk organized a 'festival of ideas' with the main goal to form the further planning procedure (plan van aanpak). There were different workshop sessions, with each an own theme. At the end of the day four different plans for the neighborhood were made by the local people. Finally the professional team processed the ideas of the festival to a presentable plan and proposed this to the city council. The result is a product, that not only settles the spatial problems but also includes the wished of local inhabitants.